

Bilgi Asimetrisi Işığında Bir Kartelin Akıbeti

Gamze Gündüz Halıcı
Rekabet Uzman Yardımcısı

Ticaretin gelişim ve devamlılığının sağlanması ve tüketici taleplerinin karşılanması yanında sağlayıcıların endişelerinin giderilmesi büyük önem arz etmektedir.

Temel insani haklarımızın başında gelen sağlık hakkı, sağlık hizmetlerine eşit şartlarda ulaşma ve bunları etkin kullanma hakkıdır. Devlet, sağlık kuruluşları, ilaç şirketleri ve toplum arasındaki işbirliği sağlık hizmetlerinin eşit ve etkin kullanılabilmesi bakımından son derece önemlidir. Oldukça yakın dönemde karşı karşıya kaldığımız Kovid-19 salgını ile sadece bireyi değil toplumu da ilgilendiren zorlu bir süreç tecrübe edildi. Tüm süreç boyunca yukarıda sayılan taraflar arasında oluşan bilgi karmaşası, bilgiye en son ulaşan kesim olan toplumda ciddi kafa karışıklıklarına yol açmıştır. Konu insan hayatı olduğu için, toplumun tüm kesimleri alternatif bilgi arayışına girmiş, virüsün ve aşının olası etkileri birbirine taban tabana zıt nitelikte görüşleri de içeren farklı birçok kesimden katılımcının yer aldığı platformlarda uzun uzadıya tartışılmıştır. Bu bakımdan sağlık hizmetleri bilgi eksikliği ve bilgi ihtiyacımızı diğer ürün ve hizmetlerde olduğu gibi kendimizce yapacağımız bir araştırma ile tatmin edebileceğimiz bir alan olmaktan uzaktır.

Asimetrik bilgi, alıcı ile satıcı arasında bir tarafın diğer tarafa göre daha çok bilgiye sahip olması durumudur. Söz konusu karşılıklı bilgi akışında her zaman bir tarafın daha çok bilgiye sahip olduğu bilgi asimetrisi özellikle sağlık hizmetlerinde ortaya çıkmaktadır. Sağlık hizmetleri piyasasında hizmeti

satın alanlar yani hastalar ile hizmeti sunan hekimler arasında hekimlerin hastadan daha fazla tıbbi bilgiye sahip olması nedeniyle asimetrik bilgi söz konusudur. Aynı şekilde ilaçların girdisi-çıktısı üzerinde de o ilacı üreten ilaç firması en fazla bilgiye sahip olmaktadır. Dolayısıyla ilaç üreticisi-hekim-hasta arasında bilgiye ulaşım eşit olmamakta, bir tarafın söylediğini diğer tarafın doğrulama imkânı bulunmamaktadır.

Bilgi asimetrisinin ekonomiye yansımaları, piyasada bir tarafın bilgisizliğinden dolayı diğer tarafın bu durumdan rant elde etmesine ve söz konusu piyasaların etkin işleyememesine neden olabilmektedir. Buna karşılık bilgi asimetrisi sebebiyle oluşabilecek piyasa aksaklıkları, rakip teşebbüslerin ortak bir strateji izleyerek bir ürün hakkında yanlış bilgi yaymalarına dolayısıyla doktorları ve hastaları yanlış yönlendirmelerine zemin hazırlayabilmektedir. Bu bakımdan iki dev ilaç firması olan Roche Müstahzarları Sanayi AŞ (ROCHE) ve Novartis AG (NOVARTİS) hakkında farklı zamanlarda yapılan inceleme sonucunda İtalyan Rekabet Otoritesi ile Rekabet Kurumu tarafından söz konusu teşebbüslere ilişkin alınan kararlara yer verilecektir.

İtalya Rekabet otoritesi 2014 tarihli kararı ile ROCHE ve NOVARTİS firmalarına, AMD (Yaşa bağlı görme kaybı) hastalığının tedavisinde kullanılan ROCHE'un daha uygun fiyatlı ilacı Altuzan (Avastin)'in yerine, NOVARTİS'in çok daha pahalı olan Lucentis ilacının satılması konusunda anlaştıklarını tespit ederek söz konusu firmalara ayrı ayrı 90 milyon avroyu aşkın idari para cezası vermiştir. İtalya Rekabet Otoritesi, teşebbüslerin talebi Lucentis'e kaydırarak Altuzan'ın oftalmoloji alanında kullanımındaki güvenliğine ilişkin endişeleri artırmak üzere bilgi yaymak suretiyle İtalyan sağlık sisteminde yalnızca 2012 yılında 45 milyon avro maliyet artışına sebep oldukları değerlendirilmesinde bulunmuştur. Söz konusu kararın temyiz edilmesi

İtalya Rekabet otoritesi, ROCHE ve NOVARTİS firmalarına, AMD hastalığının tedavisinde kullanılan ROCHE'un daha uygun fiyatlı ilacı Altuzan'ın yerine, NOVARTİS'in çok daha pahalı olan Lucentis ilacının satılması konusunda anlaştıklarını tespit ederek söz konusu firmalara ayrı ayrı 90 milyon avro'yu aşkın idari para cezası vermiştir.

üzerine dosya Avrupa Birliği

Adalet Divanı'na (ABAD)

yönlendirilmiştir. ABAD iki rakip ürünün göz hastalıklarının tedavisinde benzer etkinlikte olmasına rağmen teşebbüslerin Lucentis üzerindeki rekabetçi baskıyı azaltmak üzere; bilimsel belirsizliğe yol açacak şekilde Avrupa İlaç Kurumuna, doktorlar ve genel olarak kamuya Altuzan'ın endikasyon dışı kullanımının yan etkilerine ilişkin olarak yanlış bilgi yaymaya dayanan bir işbirliğini tespit etmiş ve ABAD tarafından söz konusu işbirliği amaç bakımından rekabetin kısıtlanması olarak değerlendirilmiştir.

Bununla birlikte 2021 yılında Rekabet Kurumu tarafından da ROCHE ve NOVARTIS'in İtalya'da incelenen olay örneğinde olduğu gibi Türkiye'ye de benzer davranışlarda bulunmak suretiyle rekabet ihlali gerçekleştirdiği iddiaları yapılan şikâyet başvurusu üzerine incelenmiştir. Dosya kapsamında ROCHE ve NOVARTIS'in; ROCHE tarafından ruhsatlandırılan Altuzan adlı ilaç ile NOVARTIS tarafından satışı gerçekleştirilen Lucentis isimli ilaçlardan, diğerine göre yaklaşık 30-40 kat daha pahalı olan Lucentis'in satışlarını arttırmak ve Altuzan'ın endikasyon dışı kullanımının güvenliği ile ilgili endişeleri artırmak amacıyla anlaştığı, NOVARTIS sponsorluğunda ülke çapında düzenlenen seminerlerde Altuzan yerine

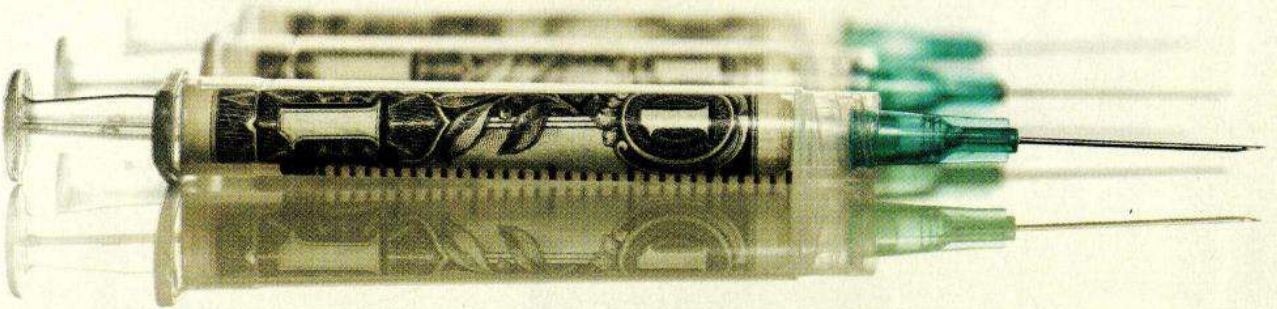
“
NOVARTIS
firmasına
165.464.716,48
TL, ROCHE
firmasına ise
112.972.552,65
TL idari
para cezası
uygulanmasına
karar
verilmiştir.”

Lucentis'in kullanılması gerektiğinin anlatıldığı, göz hastalıklarında Altuzan'ın kullanılmasının sakıncalı olduğu aksi halde doktorların yanlış müdahale davalarına muhatap olunacağı belirtiltiği, söz konusu eylemlere karşı duran hekimlerin ise pasifize edildiği iddiaları incelenmiştir.

Dosya kapsamında akademik çalışmalar, göz doktorları ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri ve dünya uygulamaları ışığında, söz konusu iki ilacın göz içine uygulanan anti-VEGF moleküller pazarında, birbirlerine ikame olarak kullanılabileceği yönünde değerlendirmede bulunulmuştur. Dolayısıyla anılan teşebbüslerin ilgili ürün pazarında mevcut rakipler konumunda oldukları ifade edilmiştir.

Dosya kapsamında elde edilen bilgi ve belgelerden ROCHE'nin 2011 yılında Altuzan'ın prospektüsüne "Altuzan intravitreal kullanım için uygun değildir" ibaresini eklettiği ve bu ifadenin kaldırılmasına ilişkin Sağlık

Bakanlığı'ndan gelen taleplere direndiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte NOVARTIS ve ROCHE'un uyumlu davranarak; göz içine uygulanan tedavilerde talebi Lucentis'e kaydıracak şekilde, Altuzan kullanımını idari süreçleri veya yargı süreçlerini Altuzan'ın göz içi enfeksiyon riski ve yan etkilerini öne çıkararak yanıltıcı bilgilerle yönlendirmek suretiyle caydırmaları,

anılan teşebbüslerin Altuzan ve Lucentis'in farklı olduklarına ilişkin gerçeği yansıtmayan bir farklılık algısı oluşturmaya çalışmaları ve doktorlara Altuzan hakkında olumsuz tanıtım yapmaları, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin ihlali olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda söz konusu eylemlerin kartel tanımı ile uyumlu olması sebebiyle NOVARTİS firmasına 165.464.716,48 TL, ROCHE firmasına ise 112.972.552,65 TL idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir. Dolayısıyla İtalyan Rekabet otoritesi ve ABAD incelemelerinde belirlenen küresel stratejinin Türkiye için de geçerli olduğu ve Lucentis'le karşılaştırıldığında çok daha düşük fiyatlı olan Altuzan'ın göz içine uygulanan tedavilerde tercih edilmesinin caydırılmasıyla, devletin ilgili tedavilerdeki harcamalarında ciddi düzeyde tasarruf elde edilmesi olanağının ortadan kaldırıldığı, bu durumda da, katılım payından dolayı hastalar üzerindeki ekonomik yükün de artmış olduğu değerlendirilmelerinde bulunulmuştur. Normal şartlar altında bir teşebbüsün kendi ürününü kötüleyip talebi rakip ürüne yönlendirmesi beklenemez.

Ancak söz-konusu dosya özelinde bahse konu ilaçlar ROCHE'un %100 iştiraki olan Genentech Inc. (GENENTECH) tarafından geliştirilmiştir. GENENTECH ile NOVARTİS arasında imzalanan lisans anlaşmasına göre, NOVARTİS, GENENTECH'e ve dolaylı olarak ROCHE'a ödeme yapmaktadır. Böylece ROCHE, kendi ürününün rakibi olan ve üstelik çok daha yüksek fiyatlı olan Lucentis'in satışlarından sahip olduğu telif hakları kapsamında ciddi düzeyde gelir elde etmektedir. Dolayısıyla bu yönüyle ele alındığında, hastalara Lucentis'in satılmasının tarafların ortak çıkarlarına hizmet edeceği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak ilaç sektöründe iktisadi anlamda fiyata duyarsız olan doktorların daha uygun fiyatlı olan Altuzan'ı kullanmalarının tarafların ortak çabası ile caydırıldığı ve bu suretle sağlık sisteminin önemli bir maliyet artışına katlanmak durumunda kaldığı göz önünde bulundurulduğunda; insan sağlığı için kritik bir öneme sahip olan ilaç sektöründe, asimetrik bilginin varlığı doktorları ve nihai tüketiciler olan hastaları manipülasyona açık hale getirmektedir.